

Szemes Péter

A Rábától a tengerig

(Tábori Ottó *Madár a süllyedő hajón* című kötetéről)

Vannak vidéki alkotók, akik a főváros és más irodalmi központok érvényesülést kereső túlekedésétől távol, a helyi közösségek kulturális értékeit gyarapítva építik életművüket. Akiknél az írás szükségszerűen – mintegy belső imperatívusként – a szülőföld vagy választott otthon feltétlen szeretete és szolgálata, valamint a lokális témák iránti elkötelezettség ösztönös saját-nak-tudásából, természetes felvállalásából fakad. Akik ugyanakkor a megfelelő mesterségbeli tudás és kellő tehetség birtokában (a dilettánsokkal ellentétben) azilumukból is képesek figyelmet érdemlő teljesítményekre, maradandó alkotások létrehozására. Közéjük tartozik az Ikerváron élő, ízig-vérig vasi Tábori Ottó is, akinek 65. születésnapja kapcsán a közelmúltban látott napvilágot *Madár a süllyedő hajón* című, új verseskötete.

A szerző megbecsültségét jól tükrözi, hogy a jubileumi kiadványt kedves településének önkormányzata mellett a megye közgyűlése is támogatta, kivitelezésében szűkebb páttriája olyan jelesei működtek közre, mint Molnár Miklós, Pete György, S. Horváth Ildikó vagy Stekovic Gáspár, míg kiadóként az *Életünk* – Faludi Ferenc Alapítvány jegyzi, szerénységét pedig, hogy az évei számával megegyező verset rejtő könyv mindössze 250 számozott példányban készült – nyilvánvalóan személyes ajándékként a kedves barátok, ismerősök számára.

A kötet korpusza tagolatlan, nem találunk benne ciklusokat, s noha a nyitó- és zárószöveg felkínálja, nem feszül köztük semmilyen gondolati ív, mindössze néhol fedezhető fel olyan „megemelkedés” (téma, motívum), ami az írások láncát valamiképpen összefűzi (egységesség helyett esetleges csomósodást tapasztalhatunk). Szerkesztési elvként így nem annyira a tudatos összegzés, mint a formák és tartalmak sokszínűségének megmutatási vágya határozható meg. Ez jelentősen csorbítja a

közlés ünnepélyességét – amire a fentiek alapján a szerző szándékoltan törekedett –, s inkább mutatvány-jelleget kölcsönöz neki.

A szülő- és felnevelő tájjal-összeforrottság, a saját-nak-érett kisvilág mindenek feletti szeretete – amire a fülszöveg vallomása utal – hatja át a kötetfelütés hangvételét is. Már az anyaméhből életbe indulás (*Születés*) egyúttal a természeti környezetbe és a faluközösségbe érkezés is (*Falun születtem*); megelevenednek a gyermekkor csibész- emlékei: a veszélyes Rábában fürdés (*Srácok I.*), az egymás ellen első vérig vívott csaták (*Srácok II.*); a vidék idénymunkái: a mag sorsának beteljesedése (*Aratás*) és a szőlősdombok kincsenek borrá válása (*Gyöngylabda*); s a füstös őszből (*Füst száll*) a télbe ballagva, felködlenek az egykor itt éltek arcai (*Temetői séta, Mindenszentek*). A vasi kisvilág mesébe szőtt népi hagyománya (*Hazám*) és az archaikus búverejű szómágia, a bajt hárító és szerencsét hozó ráolvasások, bájos mondókák varázslatos, ősidőktől ismert lüktetése köszönt ránk a *Kis dalban*:

„Ikervár, Ikervár,
villanybölcső, szöcskebáj,
te soha el nem felejtő,
szívemben a legelső.

Csatakos, kapatos,
fűzmellényű, latyakos,
holdszívű szolgálégény,
kastély áll a tenyerén.

Rába-part, Rába-part,
súg valami, jaj, de hajt,
gond kérgétől elszakajt,
csöndregékkal fogva tart.

Csodafű, csodafű,
betyárgyerek csoda hű,
búzavirág, hegedű,
itt emésszen el a nyű.”

S éppígy az évezredes nyelvi örökségből táplálkozik a komolyabb, komorabb hangvételű *Kemenesi dal* és a közösség íratlan törvényeinek, kegyetlen igazságszolgáltatásának működését bemutató, a megesett és ezért kitaszított lány szomorú sorsát aranyi szépséggel festő *Bús Kató balladája* is. Ennek ellenpontjaként pedig ott az „ezüstbilincset csörgető fagyban”, a téli éjszakában gyermeke bölcsője mellett egyedül virrasztó, dolgos asszony képe (*Téli virrasztó*), akiben nem nehéz a költő édesanyjára, s távolabbról mindannyiunk édesanyjára, Szűz Máriára ismerni. Nem véletlen, hogy nekik, az örök falusi édesanyáknak állít oltárt az *Ők azok*, a kiteljesedett asszonyiség apoteózisa.

A nőiség másik oldala, a kedves, a társ is megjelenik. Közülük az első iránti fiatalkori szerelme – ahogy elvesztésének bánata is – szinte még népdaltisztaságú:

„Kedves szívem gépvirágom
cinke hívem nyírfa ágon
ázom-fázom szép halálom
kedvesemet hol találom.

Utamra hull záporosó
szívemben gyúl piros erdő
piros erdő bús kesergő
eszembe jutsz te az első.

Lépteidet megtaláltam
zöld szavában meg is háltam
azután meg továbbálltam
megkövezett citorámmal
villanygőzben hideg sárban.”

(*Kesergő*)

Távolabbról visszanézve az elkövetkezők azonban már egybemosódva csak álmában keresik fel a szerzőt, hiányt hagyva maguk után (*Szerelmi provokáció*) vagy félig ismeretlenként lépnek elé (*Té félig ismeretlen*). Pedig kitárulkozva, készen várja az új élményeket (*Sodródás*), ám vagyoni és szabadság-illúzióival együtt, a kijózanodással ez is szertefoszlik (*Farsangi mellékhangok*).

Nem véletlen, hogy a kegyetlen és komor valóság ellenében a bódító szesz mámore (*Kocsmák támolynak, Hé, pincér!*), valamint a dionüszoszi apollóni párja: az álom és a belőle (is) táplálkozó alkotó költői fantázia szebb és csábítóbb világot teremt. Ahova jobb megérkezni, amelyben jobb otthon lenni. Ott a dolgoknak is van lelkük, emberi attribútumokkal bír a jég (*A jég filozófiája*), a késdobálót a kés vezérli (*Késdobáló*), hajszállal hasítható ketté a támadó tank (*Egyenként*), nem zaklat az erőszakos betegség-asszony (*Angina*), s nemcsak a torony nyúlik a magasba és a madár szárnyal az égen, de „magasság búvuk a toronyba” és „ég lovagol a madáron” (*Kettősségek*). Ebbe a tartományba csak az jut, aki „átcihelődik az elefánttű fokán” (*Cérna*), ám a gondviselő Isten rögtön javít minden hibát (...talanság) és benne barátaival, a delfinekkkel (*Delfinek*), mindig lábánál hullámszik a tenger (*Hullámszásban, A parton*).

A költő feladata, hogy ne csak élje, de – a keramikusművész alkotótárshoz hasonlóan (*Schrammel Imre naplójába*) – minél teljesebben meg is mutassa ezt a világot (is) – akár a látomásosságig (*Metszet a 40. századból*), a „szabad ötletek jegyzékéig” (*Felismerhetetlen*). Hogy gépészként vetítsen „képzelete ócska mozivásznán” (*Ablak a nézőtérre*). Még akkor is, ha nem mindenkinek egyformán adatott a kiválás (*Megemelkedés*), ha a bábok, melyeket mozgat, rács mögött vannak és nehéz hozzájuk jutni (*Sakk*), ha inkább elnémítanak a „szívre szálló szavak” (*Kintről befelé tekintve*), s „zuhognak a versek öklei” (*Dadogó*). Jól ismeri az alkotó határait, a műalkotás létrehozásának nehézségeit – amint *A művészen* írja:

„Egy kézmozdulatra megnyílik
a megérintett anyag,
fölfedné titkait,
de a szellem megtorpan,
csak árnya halad
a megbontatlan egész felé.

S ott hasad kétfelé.”

És tudja azt is, hogy nemcsak a szabadon szárnyaló képzelet tarka képeit, de saját, folyton változó, sorstükröző arcát és a gazdag szellemiséget hordozó vasi kisvilág tájait, történeti portréit és zsánereit is tovább kell festenie. Ezért túllép ország-világ baján

(*Csillagok, Felmondás, Demokrácia, A határvonat*),
leveti napi gondjait (*Komoly elhatározás*) – és fellép
a nagy elődök, a példaadó ősök csillagútjára. Ennek
porából épít pantheont a szűkebb pátria múltbéli
és újabb jeleseinek: a felesége megbüntetésével
csatából hozott sebére enyhet nyerő hadúrnak
(*Nádasdy Lázálma*), a hegy gyomrában ébredő
költőnek (*Berzsenyi*) és a gyermekkorát az
ikervári kastélyban töltő kiváló államférfinak,
mártír miniszterelnöknek (*Batthyány*). S tágítja
ezt pannonná (*Zrínyi meditációja, Csokonai*),
magyarrá (a *Szibériai lelet* Petőfire, *Az utolsó éjszaka*
Babitsra emlékezik), egyetemessé (*Hölderlinnel a*
tengerparton). És szép verssel idézi meg a néhai
barátot, az *Életünk* folyóirat rég eltávozott
szerkesztőjét, Rózsa Bélát is (*A csodálatos manó*):

„A manók királya egy füledt,
forró nyári estén – szerkesztőségi
utódról sem gondoskodva maga
helyett – gondolt egyet s elbújt
a mennybolt sötét selymei mögé.
Ha föl nézel az égre felhőtlen
estéken és látsz egy iker csillagot,
s benne földöntúli ragyogást,
az az ő szemüvege. Akármilyen
messze van is, mi összekoccintjuk
vele emlékektől részegült
fényes poharainkat. Egészségünkre,

Béla! Neked már megadatott
az örökkévalóság.”

Az örökkévalóság – az ércnél maradandóbb
emlék: az életmű. De Tábori Ottó tudja azt is,
mennyi dolga van még, míg a test kuglibábuként
eldől (*Kugli*), s a lélek elhagyja, mint „madár a
süllyedő hajót” (*Madár a süllyedő hajón*). Ezért,
noha tépelődik, hogy érdemes-e (*Mondd, mire;*
Lebegő hazaszeretet; Kinek hiányzol?), ír, egészen
a záró írásjelig (*Pont*). Ahogy ars poetika érvényű
záróversében írja:

„A hegytől
megszabadultam,
jöhet
a folyó,
hadd
csisolódjam,
vár a tenger.”
(A kő monológja)
Szerencsés(nk)re, ő még a folyóban van, talán a
Rábában...

(*Életünk – Faludi Ferenc Alapítvány, Szombathely,*
2012.)